

Прыватызацыя ў Беларусі: магчымыя сцэнары, бар’еры і перспектывы

Эсэ выпускніцы курсу “Публічная палітыка для пачаткоўцаў”

Асабіста для мяне - чалавека без эканамічнай адукацыі - тэма эсэ здалася складанай, але ж вырашыла абраць менавіта яе, каб скласці сваё меркаванне.

На працягу некалькі дзесяцігоддзяў у Беларусі будаваўся так званы рынкавы сацыялізм. У выніку мы атрымалі вельмі спецыфічны гібрыд: эканоміка знешне нагадвае рынкавую, але большасць працэсаў у ёй рэгулюецца дзяржавай, рынкавыя механізмы так і не атрымалі належнага развіцця. Нагадаю, што прыватызацыя ў Беларусі ўжо адбывалася на пачатку 90-х. Ствараліся разнастайныя акцыянерныя таварыствы, але у выніку толькі адзінкі з іх зараз прыносяць прыбытак. Шмат прадпрыемстваў вызнаюцца банкрутамі (асабіста ў лёгкай прамысловасці). Унёсак прыватных прадпрыемстваў у ВУП надзвычай нізкі ў параўнанні з суседнімі краінамі. Таму першым бар’ерам у новай прыватызацыі я бачу наступствы недавершанай прыватызацыі 90-х.

Яшчэ адзін бар’ер – гэта глабальнае зрошчванне беларускай эканомікі з эканомікай расейскай. Палова беларускага імпарта-экспарта ажыццяўляецца з Расеяй. Акрамя таго, Расея пастаўляе сыравіну, ад перапрацоўкі якой Беларусь атрымлівае чверць нацыянальнага прыбытку. Такое становішча падаецца праблематычным для нашай эканомікі ўвогуле, а не толькі з пункту гледжання правядзення прыватызацыі.

Таксама не сакрэт, што Расея - наш асноўны крэдытор. Факт, што Беларусь з’яўляецца неаднаразовым заёмшчыкам Расейскай Федэрацыі, яскрава адлюстроўвае табліца:

Динаміка аб’ёму выпуску карпаратыўных аблігацый Рэспублікі Беларусь за 2010 і 2017 гады

Аб’ём выпуску аблігацый:	2010 год	2017 год
У нацыянальнай валюце, у млн. руб.	981,0	1610,5
У замежнай валюце, у млн. рас. руб.	30,0	4214,0
У замежнай валюце, у млн. дал. ЗША	1144,2	859,0
У замежнай валюце, у млн. еўра	168,8	188,8

Аб'ём выпуску аблігацый у расейскіх рублях у 2017 годзе павялічыўся у параўнанні з 2010 годам на 13946,7%! Аблігацыі звычайна забяспечаны закладам якой-небудзь рухомай ці нерухомай маёмасці прадпрыемства. У выпадку няплаты пазыкі ці % па ім адбываецца рэалізацыя закладу, выручка ад якой ідзе на задавальненне прэтэнзій трымальніка аблігацый. Такім чынам, невядома якая, але, здаецца, што далёка немаленькая частка беларускіх прадпрыемстваў фактычна належыць ці будзе належыць расейцам у бліжэйшай будучыні. Якім чынам выбрацца з гэтай пасткі – пытанне да прыфесійных палітыкаў, юрыстаў і эканамістаў.

Што датычыцца сцэнараў прыватызацыі, тут мы можам скарыстацца станоўчым вопытам суседзяў. Напрыклад, у Польшчы прыватызацыя прадугледжвала дзве асноўныя працэдур – фондавую прыватызацыю (для буйных прадпрыемстваў) і прыватызацыю праз ліквідацыю прадпрыемства (для сярэдніх і малых прадпрыемстваў). Абедзве працэдур прымяняліся да прадпрыемстваў, якія знаходзіліся ў адносна спрыяльным фінансавым становішчы, то бок былі ў стане выконваць свае фінансавыя абавязкі. Было створана спецыяльнае Міністэрства ператварэння ўласнасці. Рашэнні аб правядзенні прыватызацыі часткова прымаліся Сеймам, часткова – Саветам міністраў. Акрамя гэтага, Антыманапольнае ўпраўленне пры выдачы дазvolaў аб пераўтварэнні дзяржаўных прадпрыемстваў ў прыватныя кампаніі прымала да ўвагі небяспеку манапалізацыі.

Фондавая прыватызацыя праводзілася на буйных прадпрыемствах у два этапы: спачатку дзяржаўнае прадпрыемства ператваралася ў акцыянернае таварыства Дзяржаўнага скарбу, а потым яго акцыі выстаўляліся ў продаж. Зазвычай акцыі выстаўляліся ў продаж праз публічны аукцыён, закрыты аукцыён (тэндар) ці адкрытае запрашэнне інвестараў да ўдзелу ў таргах.

Другі метада – прыватызацыя праз ліквідацыю прадпрыемства – складаўся з адначасовай юрыдычнай ліквідацыі прадпрыемства і правядзення адной з наступных працэдур: продаж яго маёмасці, яго перадача іншай кампаніі або здача ў арэнду. Закон прадугледжваў ільготы працоўным прадпрыемствам, калі яны былі гатовыя ўзяць яго ў арэнду.

Станаўленню польскага фондавага рынку паспрыяла прыняцце у 1993 годзе у Польшчы Закона аб нацыянальных інвестыцыйных фондах і іх прыватызацыі. 60 % акцый 600 буйнейшых дзяржаўных прадпрыемстваў былі размешчаныя ў Нацыянальных інвестыцыйных фондах (НІФ) і сталі даступныя для набыцця грамадзянамі.

Таксама станаўленню прыватнага бізнесу спрыяла ліберальнае заканадаўства і адносна нізкае падаткаабкладанне.

Падводзячы вынік, зазначу, што Беларусь мае патрэбу ў структурных зменах эканомікі, дзе прыватызацыя – толькі іх частка. Нашай эканоміцы патрэбна выбрацца са стану сыравіннай і пазбавіцца ад расейскай залежнасці. Паспяховасць працэсу залежыць ад комплекснай эканамічнай палітыкі і ад добра падрыхтаванай заканадаўчай, юрыдычнай і падаткавай базы.

Выкарыстаныя матэрыялы:

1. *Приватизация в посткоммунистических странах. Бюллетень – Осень '94. – Научно-исследовательский фонд CASE, Варшава 1994 г.*
2. *И.В. Дубовик. Современная приватизация: за и против. - // Baikal Research Journal. Электронный научный журнал Байкальского государственного университета. 2017, Т.8, № 2.*
3. *А.С. Стельмах. Рынок ценных бумаг в Республике Беларусь. – Материалы студенческой научно-практической конференции БГЭУ 2018 г.*
4. *Экономика Белоруссии - <https://ru.wikipedia.org>*
5. *Корпоративная облигация - <https://ru.wikipedia.org>*
6. *Приватизация - <https://ru.wikipedia.org>*
7. *Приватизация по-английски: по пути народного капитализма - <https://www.bfm.ru/news/176297>*